

ANTWOORD OP HET CYNISME?

Serie Zomerdiensten

In het boek *Archipel van de hond* van Philippe Claudel ontvouwt zich een drama dat iets vertelt over de wereld waarin wij leven. Als de Oude Vrouw tijdens een wandeling met haar hond langs het strand van een denkbeeldig vulkanisch eiland in de Middellandse Zee een drietal dode lichamen aantreft, roept ze de hulp in van de plaatselijke 'autoriteiten'. In het verhaal spelen de Burgemeester, de Dokter, de Pastoor en de Onderwijzer een eigen rol. Alles wordt in het werk gesteld om deze vondst buiten de aandacht van andere eilandbewoners te houden. In het diepste geheim worden de lijken eerst afgevoerd naar een vriescel, waar ook de vers-gevangen tonijn bewaard wordt, om ze vervolgens te dumpen in een diepe put. *'Er was niets te horen. Het leek of de drie lijken oneindig lang door-vielen, en nooit op een uitsteeksel, een richel of zelfs de bodem van de put te pletter sloegen. Het leek alsof ze nooit hadden bestaan. Alsof zij alles hadden gedroomd.'* (p. 61)

De Onderwijzer, die niet een oorspronkelijke bewoner van het eiland is, vertrouwt het niet. Hij onderzoekt hoe de lijken zijn aangespoeld. Door vanaf een boot, op verschillende plekken, poppen 'met het gewicht van mensen' in zee te gooien, wil hij ontdekken of ze door de stroming op het strand terecht zullen komen. Dat blijkt *niet* het geval te zijn, op één pop na. Maar die heeft hij *ver* van de gebruikelijke vaarroute te water gelaten, op een plek die zó gevaarlijk is vanwege de rotspunten *onder* het water, dat je daar alleen kunt varen als je dat zeegebied *door en door* kent. 'Alle vissers kennen het gebied en mijden het; maar af en toe wagen ze zich voorzichtig in de buurt, want het water is er visrijk en er zijn veel kreeften.' (p. 115). Hij komt tot de ontdekking dat het *plaatselijke* vissers moeten zijn geweest, eilanders, die de hand hebben gehad in dit menselijk drama. Als hij de resultaten van zijn onderzoek deelt met de Burgemeester, wordt hij opeens het slachtoffer van een beschuldiging dat hij een meisje zou hebben verkracht. Hij belandt, bij gebrek aan een cel, in een ketelhuis, waar hij later dood wordt aangetroffen.

Zijn ontdekking wordt echter gestaafd door bewijzen van de Commissaris, die van het vasteland naar het eiland is gekomen. Of hij écht een politiemans is, valt te betwijfelen. Want hij dient andere belangen. Maar hij laat de Burgemeester satellietfoto's zien, van boten: 'Met staande of liggende mensen, verward, opeengepakt op wrakke schuiten, soms voortgetrokken door boten. Vissersboten.' (p. 104). De Burgemeester maakt de Dokter deelgenoot: 'Wij! Op die ochtend op het strand! We zijn perfect te herkennen. Alsof één van die meeuwen, die boven ons vlogen, de sluitknop heeft ingedrukt. (...) En dan te bedenken dat die krenge op honderden kilometers hoogte door de lucht vliegen en dat het dan lijkt of ze ons door het sleutelgat bespieden! Ik kan er gewoon niet bij!' (p. 106).

Nog later vertelt de Dokter aan de Burgemeester een droom, dat er opnieuw lijken aanspoelden. 'We zagen dat we ons helaas niet vergist hadden, dat het nieuwe drenkelingen waren, jonge, zwarte mannen, die als twee druppels water op de eerste drie leken, die even jong waren als zij, even dood.' (p.235) 'Iedere seconde wierp de zee tientallen lijken voor onze voeten van de leeftijd waarop het verboden zou moeten zijn te sterven, en allemaal hadden ze dezelfde ernstige uitdrukking op hun gezicht, die doordrong tot onze ziel om er rekenschap te vragen.' (p. 236) 'Arme, arme kerel', fluisterde de Burgemeester tenslotte tegen de Dokter, die angstig op zijn woorden wachtte, 'Waarom noem je dit een droom?' (p. 237).

Claudel vertelt in een interview in Trouw dat hij al getroffen werd door de eerste migratiegolven, in 2001, vanuit Senegal naar de Canarische eilanden. 'Daar wilde ik over schrijven, helemaal omdat Europa wegkeek.' De schrijver noemt zichzelf 'een stoorzender, het steentje in jullie schoen'. Het gaat hem om de fundamentele vraag wat de lezer zelf heeft gedaan of juist heeft nagelaten. 'Mijn morele opvoeding', zegt hij, 'werd nog verzorgd door de familie, de school en de kerk. Maar de kerk is leeg, de school heeft andere dingen te doen en de familie geeft vaak niet meer thuis. (...) 'Waarden als respect, wederzijdse hulp, broederschap, mededogen en empathie zijn we kwijt. De mens van nu moet volkomen vrij zijn om het beste uit zichzelf te halen. Maar zo werkt het niet. We hebben *morele* opvoeding nodig.' Claudel noemt de Evangelieën 'verhalen met een moraal, - bijna niemand leest ze nog, zegt hij - maar vandaag de dag vormen ze misschien de beste spiegel om naar onszelf te kijken. (...) Om de onverschilligheid te bestrijden.'

Ik herken dat. Elke zondag opnieuw leg ik mijn ervaringen van de week naast evangelieverhalen. Ik *ken* de verhalen van bootvluchtelingen, slachtoffers van mensenhandel, en al die *andere* slachtoffers van angst en onverschilligheid. Ik ken de *tegenargumenten*: 'Je kunt toch niet iedereen opvangen?' 'Het zijn gelukszoekers.' 'Die 'dobber-negers' hebben hier niets te zoeken.'

Maar ik ken ook de mensen die dat allemaal voor de voeten wordt geworpen: De jongen uit Sierra Leone, die op zijn veertiende te horen kreeg dat hij naar een veilig land zou worden gebracht, eerst in de kofferbak van een auto naar Marokko, om vervolgens via Iran en Turkije op het Griekse eiland Lesbos terecht te komen. Daar was hij twee jaar lang slachtoffer van seksueel misbruik, 'om de kosten van de reis terug te betalen'. Een maand geleden werd hij naar Amsterdam vervoerd, opgesloten in een woning, wachtend op doorreis naar Zwitserland. Toen hij een paar weken geleden ontsnapte, ontmoette hij na een half uur te hebben gerend iemand die hem naar mijn spreekuur in de Bijlmer bracht. En daar zat hij dan. Ontredderd. Bang. Kwetsbaar, 17 jaar jong. En Amsterdam biedt geen opvang. Hij heeft geen vreemdelingsnummer, geen bewijs van zijn identiteit en nationaliteit.

Ik kan niet leven met de kennis dat er in onze gemeenschap mensensmokkelaars wonen, 'handelaren in lichamen, dromenverkopers, dieven van hoop, moordenaars', zonder in het geweer te komen. Maar de politie heeft een wachtlijst van zes maanden voor je aangifte van mensenhandel kunt doen. In die tussentijd krijg je geen opvang. In Amsterdam is er een wachtlijst van meer dan honderd mensen. Ook een spoedscreening door de GGD zou op korte termijn geen soelaas bieden. Gelukkig kon hij terecht in een opvang, waar nóg zo'n 45 jonge knullen (voornamelijk uit Eritrea) zitten. Na de gunstige uitslag van een HIV test, kon hij vorige week door naar Ter Apel voor een asielverzoek. En woensdag belde hij me via een afgeschermd nummer op dat hij op een veilige plek in Limburg zit.

We zijn in Amsterdam begonnen met het *Team Kerkbed*, waarin 'progressieve' én orthodoxe kerken mee doen in een aanbod van tijdelijke opvangplekken, zolang de gemeente Amsterdam haar zaakjes niet op orde heeft. Of is de morele druk vanuit de samenleving te zwak? Als een screeningsarts van de GGD bij mij aanklopt om zijn ervaringen op het spreekuur te toetsen aan de mijne, zie ik dat als een hoopvol signaal om wederzijdse kennis te delen én van twee kanten kunnen werken aan humane oplossingen, ondanks de wachtlijsten.

Kerken kunnen 'in de tussentijd' soelaas bieden! Ze kunnen het probleem 'signaleren door te helpen'. En een veilige plek bieden *for the time being*. Dat heeft een voorgeschiedenis: Toen op 1 april in Amsterdam de Winteropvang sloot, stonden meer dan zestig afgewezen asielzoekers op straat. Tien kerken, van progressief tot orthodox, boden nachtopvang. De eerste 'kille nacht'-kerk, die de deuren opende, was de Dominicus. Ik zag een jonge Eritrese vluchteling hier naar één van de Kruiswegstaties lopen en met zijn hand Jezus aanraken en die hand, als teken van eerbied, terugbrengen naar zijn mond. Hij zei dat hij zich hier *veilig* voelde.

Als *wij* vanuit de kerken mensen helpen en nabij-zijn, wordt de *kerk* tot een vindplaats van heil én een plek waar de onverschilligheid plaats maakt voor compassie. Het is een vraag aan óns: Zijn *wij* bereid om het vol te houden, ook al hebben onze acties geen *direct* zichtbare resultaten? Ook al moet je daarvoor een kerk, zoals de Haagse Bethelkapel, maandenlang dag én nacht open *blijven* houden met onafgebroken kerkdiensten, om de politici tot meer compassie te bewegen. Zo'n duizend voorgangers leidden er ononderbroken diensten, tot uiteindelijk *recht* werd gedaan. Aan één Armeens gezin. Maar er zijn nog zoveel anderen, die zorg en aandacht nodig hebben tegen alle andere stemmen in, die Nederland te vol vinden, of te 'druk', en die muren willen bouwen, grenzen sluiten en daarmee hun hart verharderen.

Durven wij wél betrokkenheid te tonen, waar anderen weggijken? Liefde tegenover woede, angst en onbegrip, omdat wij mensen *werkelijk* ontmoeten door gastvrijheid te bieden? Zijn wij in staat de onverschilligheid te bestrijden en onze samenleving moreel op te voeden tot een *gastvrije* samenleving? Als *ons* antwoord op het cynisme. Waardoor mensen, die verblind zijn geraakt door eigenbelang, de ogen worden geopend. Waardoor mensen, die verlamd zijn door angst voor de vreemdeling, juist in die 'vreemde ander' Christus herkennen. Zodat mensen, die zich het liefste doof houden voor het hulpgeroep van mensen in nood, opeens *horen* wat er wékelijk speelt?

Ubi caritas et amor Deus ibi est. Want God heeft geen andere handen dan de onze.

Cor Ofman

We lezen uit 'Archipel van de hond' van Philippe Claudel

Cor Ofman is te bereiken via 'lt@dominicusamsterdam.nl' (onderwerp: 'tav C.Ofman')